

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

TÖMÖSVÁRY, Lajos

A hazai antropológia ügyében / In the Case of Hungarian Anthropology

Eredeti közlés /Original publication:

Földrajzi Közlemények, 1880, 8. évf., 2. füzet, február, 85–90. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR – 000.002.689

Dátum/Date: 2018. február / February 18.

filename: tomosvarylajos_1886_HazaiAntrop

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

TÖMÖSVÁRY, Lajos: A hazai antropológia ügyében / In the Case of Hungarian Anthropology, *AHU MATT*, 2018, **pp. 1–8.** old., No.

000.002.689, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Kulcsszavak / Key words

magyar Afrika–kutatás, a magyar antropológiai kutatások kezdete, szempontok az összehasonlító vizsgálatokhoz, kérdőjelek és javaslatok

African research in Hungary, the beginning of Hungarian anthropological research, aspects of comparative studies, question marks and suggestions

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV–, TANULMÁNY-, CIKK-, DOKU-
MENTUM- ÉS ADAT-TÁR / THE FIRST HUNGARIAN FREE

ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS,
STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* Magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára / Writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* Az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött. / The materials in the database are free but access or downloading are subject to registration.

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikaisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig. / The African–Hungarian Union is a non–profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

A HAZAI ANTROPOLÓGIA ÜGYÉBEN

Földrajzi Közlemények, 1880. február, 2. füzet, 85–90. old.

TÖMÖSVÁRY, Lajos

Kiváló örömmel üdvözljük azon mozgalmat, mely a múlt évben György Aladár tagtárs úr kezdeményezésére társaságunk keblében keletkezett az urál-vidéki rokonnépek helyszínén való tanulmányozására nézve és pedig magyar szakember által Valóban nagyon óhajtandó, hogy ezen fontos kezdeményezés tette váljék ós siker koronázza a fáradságot és költséget.

Jelenben nem erről akarok szólni, annyival is inkább nem, mert oly kezekbe van letéve az ügy, honnan csak jót várhatunk. Azonban ezen lelkes indítvány ad alkalmat egy más, hasonló dolog bővebb megbeszélésére, illetve a megvitatás kezdeményezésére. Egyebektől eltekintve már az is kapcsolatba hozza a két ügyet, hogy igen kívánatos lenne, miszerint a kettő párhuzamosan vétessék munkába, a mi csak előnyére szolgálna mindkettőnek.

A magyar faj etnográfiai rokonsága régóta képezi nemcsak a közönség érdeklődésének, hanem a szaktudósok bűvárlatainak is tárgyát. És bár a tárgy nehézsége miatt a kérdés eldöntve sincs, mégis oly eredményekkel dicsekedhetünk, melyekért az illető tudó-soknak nagy hálával vagyunk lekötelezve.

Mindamellett is ez csak egyoldalú munka, és a kérdés másik része, az antropológiai rokonság igen el van hanyagolva. Nincs helyén itt fejtegetni, hogy milyen összefüggésben van az etnográfiai és az antropológiai rokonság, hogy nélkülözhetetlen-e az egyik a másiknál vagy sem, hogy melyikre kell nagyobb súlyt fektetni? E kérdések még vita tárgyát képezik a külföldön is, és kiválóan nálunk.

Legyen azonban bármiként a dolog, annyi bizonyos, hogy mindkettő jogosult és fontos. Ezen el nem tagadható körülménynél fogva mindkettőt alaposan kell tanulmányoznunk, már csak azért is, mert a fennebbi vitás kérdések eldöntésére ez a leghelyesebb mód.

Miként mondók, az etnográfiai rokonság kérdése gondos ápolásban részesül, ellenben az antropológiai valóságos mostoha gyermek. – A tervezett uráli expedíció etnográfiai tekintetben hozzá fog járulni a kérdéshez, és biztosra vesszük, hogy antropológiai tekintetben is megtenné a tehetőt. De őszintén szólva, nem sokat reménylünk, és ennek oka másutt van. Mind gyűjthetjük az antropológiai adatokat a sejtőleges rokonokról, ha nincs mivel összehasonlítsuk azokat. Mind tudhatjuk, hogy a baskírok stb. körül-belül milyen alkotású emberek, s hogy milyenek lehetnek rokonaik, – ha azt nem tudjuk, hogy milyenek vagyunk magunk?!

Mert hát voltaképpen úgy áll a dolog, hogy még etnográfiai tekintetben nem ismerjük magunkat eléggé, s antropológiai tekintetben még annyira sem, mint pl. a baskírokat.

Vannak ugyan meglehetősen pontos adataink erre nézve, de először nincs elég, másodszor ezek jó része – minden pontosságuk mellett – nem megbízható. Azt pedig nem szükséges sokat bizonyítgatni, hogy az antropológiai elemek – mint középértékek, minél nagyobb számú adat együttes eredményei – ezen adatok bizonyos számán alól igen kétes értékűek. Az indexek stb., melyek alapján állítjuk fel a tipikus egyént, mely úgyszólván a faj-jelleg példányképe, csak akkor lesznek megbízhatóak, ha kellő számú és hiteles adatok alapján nyertük azokat. 10–20 adat erre épen nem elégséges, s a 100-ak alapján még csak a sejtésnél vagyunk. – Igen jól tudom, hogy a valódi típust lehetetlen megtalálni, mert ez az lenne, melyet pl. azon m. e. 6,5 milliónyi egyénről szóló összes adatok adnának, kik valószínűen magyarok. S ha ezt el nem is érhetjük, elérhetünk olyant, melynek hasznavehető tudományos becse van. Egy néhány ezer adat összegyűjtése nem lehetetlen, s ha ez meglenne az ezekből nyert típus alapul szolgálhatna az antropológiai rokonság megállapítására.

Ettől azonban még igen távol vagyunk, és sajnos semmi jel sem mutatkozik, mely mutatná, hogy haladunk a cél felé.

Említők, hogy vannak adataink, de igen kevés, a mit hiszem nem kell bizonyítani, ámbár igen könnyű lenne, mert nem nagy fáradságba kerülne elősorolni az összes adatokat. Azonban mondhatni hogy a kevésnél nagyobb baj az, hogy a kevésnek is jó része nem megbízható. Először is a mérések nem mind teljesek az az nem ölelik fel az összes kíváncsi pontokat. Egy része csak is a test bizonyos részeire vonatkozik, és így nem használható minden esetben. És valószínű, hogy a mérési módszerek és eszközök nem ugyanazok minden adatra

vonatkozólag, s az szintén világos, hogy az ilyen adatok ismét nem vegyíthetők össze.

Vannak még olyan adatok is, melyeket egyáltalán nem használhatni a tipikus alakra vonatkozólag, mert ha nem is épen hamisak, de nagy mértékben kétesek. Nem a méréseket magukat, hanem a megmért egyéneket illetőleg áll az. Meglepő lesz talán, de meggyőződésemhez híven kimondom, hogy ezekhez sorolom első sorban is azon adatokat, melyeket Lenhossék József tanár úr »Koponyaisméjé«-ben adott nyilvánosságra – jó hiszeműleg. Hunfalvy Pál úr »Magyar etnográfijá«-ban ezen adatokról következőleg nyilatkozik: Lenhossék József Pesten 1875 ben százharminc oly férfiún tőn méréseket, akik igazán a mai magyarságot képviselik, azok az ország minden részeiből származó politikusok, papok, tudósok, művészek stb. lévén». E nyilatkozat helyes a Hunfalvy Pál úr szempontjából, ki tudvalevőleg a népet, a nemzetet minden antropológiai felfogástól menten határozza meg, saját szavait idézve:

»...a nemzet lesz nyelve, hite és társadalmi szerkezete által«.

S ha még megemlíjtük azt, hogy Hunfalvy P. úr az anhrpologicus faj (race) befolyását a nemzetiségre tagadja – úgy mindenesetre fennebbi nyilatkozatát – az ő szempontjából helyesnek kell elismernünk, mert csakugyan azon egyének, kiket Lenhossék úr megmért, a magyar társaság legjavából valók.

Azonban a Hunfalvy P. úr nyilatkozata az antropológus előtt nem döntő. Nyilvánvaló, hogy éppen azon osztály, melyből azon egyének nagy része származott, az antropológiában legkevésbé jöhet számba, amidőn az antropológiai rokonságról van szó. A művelt középosztály éppen az, mely leginkább felveszi magába az idegen elemeket, leghajlandóbb a társulásra. És éppen hazánkban, hol annyi különböző népfaj lakik, s hová a századok során át annyi nemzetiségű egyének telepedtek le, ez kiváló mértékben történt. A Lenhossék úr által felsorolt egyének m. e. 30 %-ának már a neve is utal erre, úgy hogy valamely, a magyar viszonyokkal nem ismerős külföldi méltán kétségbe vonhatná, hogy vajon magyarok-e ezek mind? S a többi felől sem vagyunk biztosak, mert a névváltozás már régebben sem tartozott mi nálunk a nagy ritkaságok közé. Számos eset van arra, hogy az idegen hangzású vezetéknev helyett a magyaros praedicatumot

használták, s idővel a valódi vezetéknev a feledésbe merült. Nagy valószínűséggel ilyenek is vannak az említett sorozatban.*

Pedig kétség nem fér hozzá, hogy magyarok ezek mind, magyarok szívükből, lelkükből, magyarok az etnográfia és szociológia szempontjából; de nem teljesen magyarok az antropológia előtt, mely az ilyeneket a vegyültek (*Mischling*) közé sorozza. Fontosak ezek az antropológiában, mert főként a szellemi fejlődésre – amint azt az adatok bizonyítják – igen kedvezően hatnak. Azonban – ismételjük – az antropológiai rokonság kérdésében nem használhatók, ha t. i. azt úgy tekintjük, mint ahogy most áll a magyarok eredetének kérdése. Természetes, hogy ha arról van szó, hogy a jelen nemzedék hogyan állott elő; mily elemekből alakult, s akkor ezek is tekintetbe veendők; de ha az ősmagyarok rokonsági viszonyait tanulmányozzuk, akkor világos, hogy oly adatokra, melyek később kötött rokonság következtében állottak elő, nem fektethetünk súlyt.

Az ősmagyarok rokonsági viszonyainak kérdésénél elsősorban szükséges az eredeti típus megállapítása, amennyiben lehetséges. Azon típus, mely a testvér népek köréből kiszakadt magyar népet jellemezte, a midőn az nyugatra vándorolt. Világos, hogy ezt teljes hűséggel nem állapíthatjuk meg, de talán megközelítőjét igen, ha jó helyen keressük azt. A művelt osztály körében, mint látjuk, nem kereshetjük azt, s ezt mondhatjuk a felsőbb osztályokról is. Bizonyos ugyan, hogy ezek körében is vannak olyanok, kik a későbbi vegyítés átalakító hatásától menten maradtak a nem vegyülés következtében, de a valószínűség oda mutat, hogy ilyen kevés van, és ki tudná a keveset kijelölni?!

Mindent összevéve bátran állíthatjuk, hogy általában a legalsóbb néposztály maradt legtisztábban, ez vegyült legkevésbé; bár teljesen érintetlen ez sem maradt. Biztosra vehetjük, hogy Európában nincs nép, melynek valamely osztálya megőrizte volna teljesen eredeti típusát, csak a népvándorlás óta is. Azon nagymérvű összeköttetés, mely kontinensünk népei között van, a politikai és társadalmi átalakulások stb. mind elősegítői voltak a kereszteződésnek. Azonban mindenütt mégis az alsó, földművelő osztály az, mely leginkább tartá meg eredet-

* Ezen vegyülést különben – hasonló alapon – maga Lenhossék úr is feltételezi, és figyelembe veendőnek tartja. Miután azonban ő általános szempontból használta fel azon adatokat, tisztán csak a koponyatani tételek tanulmányozásánál, joggal fektetett arra kevesebb súlyt.

tiségét, a mire nép-pszichológiai okokon kívül a szociológiaiak is befolytak, pl. a jobbágysági intézmény.

Hazánkban, hol több nemzetiség lakik, a vegyülés nagyobb fokban volt lehetséges. A műveltebb osztályokban ez érvényesíté is magát, de valószínűen kevésbé az alsó osztályokban. A nemzetiségi összetartás és büszkeség leginkább ezeknél akadályozá a vegyülést, úgy hogy csupán az érintkezési vonalakon van okunk nagyobb mérvben feltételeznünk azt, ellenben a központokon aránylag igen kis mérvben.

Itt kell tehát keresnünk, a földművelő, alsó nép osztályban, a parasztok között a tipikus magyart, nem csak nemzetiségi, de antropológiai szempontból is.

És minél előbb kell azt tennünk, mert minél tovább halogatjuk, annál nehezebbé válik a megoldás! A művelődés közlékenyebbé, simulekonyabbá s így a vegyülésre hajlandóbbá teszi az embert. Amint a társadalmi osztályok egyesülnek úgy a nemzetiségek is összeolvadnak, s bár az említett osztályban legtovább tart az ellenállás, de végre mégis győzni fog az emberiségi szükséglet, mely az egyenlőséget nem csupán a lélekben, hanem a vérben, a testben is igyekszik elterjeszteni.

Most, midőn a távolban élő rokonok bővebb megismerése forog szóban, alkalomszerű lesz megemlékezni arról is, hogy ideje máimagunkat is megismerni.

A Földrajzi társaság, mely oly melegen karolta fel az urál-vidéki expedíció ügyét, bizonyára nem fogja figyelmen kívül hagyni a szorosan vett magyar faj antropológiáját sem.

És úgy hiszem, nem fog ellenkezésre találni azon etnográfusainknál sem, kik az antropológiai tanokat nem tartják szükségesnek tekintetbe venni az etnográfiában. Bármiként van a valóság, lényegileg még nincs eldöntve, hogy milyen a viszony a kettő között.

És még akkor is, ha a két tan útja végkép elválna, egy bizonyos kapcsolás mégis megmarad köztük, s ez az, hogy mindkettőnek tárgya az ember.

Tömösváry Lajos

A Szerkesztő jegyzete / A Note by The Editor:

A rövid elemzés természetesen nem afrikai témával foglalkozik, viszont a hazai antropológia (fizikai antropológia) kutatásának hajnalán megszületve tanulságos szempontokat említ a mai kutatások számára is, nem beszélve arról, hogy ezek a szempontok – akár L. S. Senghor metissage-elmélete, akár napjaink migrációs problematikája szempontjából – könnyen adaptálhatók mai életünk kérdőjeleinek vizsgálatához is.

(B. Sz.)